

VÉLEMÉNY

A tanárképzés utolsó, gyakorlati félévével kapcsolatos szakmai és gyakorlati kérdésekről c.

2009. április 21-én kelt OKM javaslatról

I. Általános észrevételek

A mesterszintű tanárképzés számos új eleme közül a legnagyobb jelentőségű az ötödik félévre beiktatott féléves szakmai gyakorlat. A korábbi tanárképzés legfőbb hiányosságát, azt ti., hogy egy döntően gyakorlati pályára zömmel elméleti úton, minimális tényleges gyakorlattal készítette fel a jelölteket, ez az új elem megszüntetheti, amiből a tanárképzés, és rajta keresztül az egész közoktatás profitálhat. Jelentőségénél fogva éppen ezért a legalaposabban fel kellett volna rá készülni, hogy a lehetőségeket maximálisan kihasználhassuk a minőségi változás érdekében.

1. Ez az előkészület az oktatásirányítás részéről érthetetlen módon óriási *késésben van*. A gyakorlati félévről rendelkező jogszabály három éve megjelent. Az első – diplomás – hallgatókat már a jelen tanévben érintik a változások. Ők tehát a „vaktában tapogatózás” módján, a minőségbiztosítás legalapvetőbb elemeinek hiányában, azaz teljes mértékben esetlegesen kezdték meg és végezték el a gyakorlatukat. (Erről szólnak a műszaki tanárképzés tapasztalatai, amelyről az MTA Pedagógusképzési Albizottsága május 7-i ülésén hangzott el beszámoló.) A nappali tagozatos hallgatók tömegei pedig mindenütt, így a PPKE BTK-n is két év múlva, 2001 őszén kezdik meg féléves iskolai gyakorlatukat.

2. Még meg sem szerveződtek azok a regionális központok, amelyeknek az előterjesztés nagy szerepet szán. Voltaképpen a szerepük is kétséges.

3. Hiányzik a gyakorlat egyes elemeinek jogi szabályozása, és a gyakorlat minimális közös szakmai követelményeinek meghatározása.

4. Az OKM 2009. április 21-én kelt javaslatában e két elem, vagyis a jogi szabályozás és a szakmai ajánlás keveredik egymással. Pontosabban az előterjesztés anélkül próbál szakmai kérdésekben állást foglalni, hogy meglennének az adott téma jogszabály által garantált keretei. Ily módon a dokumentum – bár *igen sok értékes gondolatot tartalmaz* – csak egy ötletbörze nem eléggé átláthatóan rendezett, túlburjázott halmazának tekinthető.

5. Túlburjázott, hiszen elképesztően terjedelmesen, a mellékletekkel együtt több mint 100 oldalon írja le az elképzeléseket: néhol fölöslegesen túlrészletezeten, máshol hiányosan.

6. A legnagyobb hiányossága az, hogy lényegében véve nem számol azoknak a majdani ún. partneriskoláknak a szempontjaival, ahol majd a gyakorlatok folynak. Ha az alkotók megkérdezték volna egy-két gyakorló iskolaigazgatót az elképzelések realitásáról, sok fölösleges munkát megspórolhattak volna mind maguknak, mind az anyagon magukat átrágó olvasóknak.

II. Szakmai észrevételek

1. Komoly hiányossága az előterjesztésnek, hogy nem alkot egymásra épülő, mindenütt érvényes, összefüggő rendszert a tanárképzésben megszervezendő háromféle gyakorlatból, jóllehet az agyonbonylított 7. sz. mellékletben erre kísérletet tesz. A féléves önálló gyakorlat esetében pl. több olyan feladatot megfogalmaz, amelyet a hallgatók a 4. félév során, az ún. csoportos gyakorlat keretében már teljesítettek. Nem tisztázza kellőképpen, hogy a 4. féléves gyakorlat idején a vezetőtanár feladata döntő mértékben a szaktárgy tanítására való felkészítés, míg a mentortanárré az 5. félévben a pedagógusszerep teljességére való felkészülés segítése.

2. Erre a végiggondolatlanságra utalnak pl. az I. 3. fejezetben leírtak, ahol főlegesen kettéválasztják, mi több, kreditesítik a szakos, a nem szakos és az egyéb tevékenységet. Javaslatunk szerint főlegesen kreditekre és ilyen aprólékosan százalékos elemekre bontani a pedagógiai munka sokrétűségét.

3. Nem javasoljuk a gyakorlat intézménytípusok közötti megosztását. A közoktatási intézményekre (iskolákra) kialakított szabályozás és ajánlások analógiájára kell megoldani a gyakorlatot az egyéb intézményekben is.

4. Nem tartjuk szükségesnek a túlbonyolított háromoldalú megállapodás megkötését. Elegendő, ha csak az egyetem és a partneriskola köt megállapodást. A gyakorlat megfelelő jogi szabályozása esetén ez is igen egyszerűvé válhat.

5. A gyakorlatok szervezése az egyetem, és nem a regionális központ feladata kell hogy legyen.

6. Legyen kötelező elvárás a pedagógus szakvizsga a partneriskola vezetőjével szemben.

7. Túlbonyolítottan tartjuk az értékelési rendszer leírását. A partneriskola gyakorlatvezetésben végzett munkáját az egyetemnek kell értékelnie. Az egyetemet pedig a MAB-nak. A regionális központ és a fenntartó bekapcsolása az értékelési folyamatba főlegesen, funkciótlan.

8. Egy mentortanárra van szükség, további segítő beállítása a rendszerbe megint csak túlbonyolított és főlegesen. Amennyiben a gyakornoknak kifejezetten szaktárgyi segítségre volna szükséges az ő vagy a mentora megítélése szerint, és ebben az iskola nem tud neki segíteni, akkor az egyetem szaktanszékéhez lehet fordulni vagy szaktanácsadó vagy közoktatási szakértő meghívásával lehet kezelni az esetet. Szakértő hívása esetén szabályozni szükséges, hogy kit és milyen mértékben terhelnek a költségek.

9. A portofolió-mintát túlméretezettnek tartjuk.

10. A 6. sz. mellékletben is keveredik a vezetőtanári és a mentori funkció. A videófelvétel megkövetelése túlzó, nem támogatjuk.

11. A 7. sz. mellékletben foglalt leírások nem egyeznek több egyetem akkreditált tanárképzési programjával. Itt is túlzásoknak vagyunk tanúi. Például: a diszciplináris képzés komoly sérülése nélkül nem oldható meg, hogy mind a 3., mind a 4. félévben legyen kéthetes iskolai gyakorlat. Nem szólva arról, hogy ennyi gyakorlathoz megfelelő iskolai helyszínt találni, s az ott folyó munkát az egyetemnek ellenőrizni nem lehetséges. Sok az utópisztikus elképzelés, bonyolult a feladatmegosztás. Az ábrák még tovább bonyolítják az alig átlátható elgondolást, stb. Az egész 7. sz. melléklet, amely pedig a dokumentum leglényegesebb kérdéseit volna hivatott sűríteni, elfogadhatatlan.

12. Nem világos a tájékoztató (8. sz. melléklet) funkciója, címzettjei.

III. Tennivalók

A továbbiakban - a takarékos munkavégzés érdekében – az OKM-et nyilatkozatra kellene bírni néhány alapvető kérdés tekintetében, és csak utána folytatni a szakmai ajánlás csiszolását. Az OKM döntéséhez mindazonáltal a jelen javaslat és az ennek alapján várhatóan kialakuló vita és megfogalmazott észrevételek elégséges alapot teremthetnek.

Minisztériumi szintű állásfoglalás (jogszabály) szükséges az alábbi kérdések tisztázása érdekében:

1.) A tanárjelölt juttatásának mértéke – a ténylegesen tanított heti órák függvényében vagy attól függetlenül -, a kifizetés módja, a hallgatói munkadíj folyósításának feltételei stb. A Felsőoktatásról szóló törvény 48. § 3) bekezdése értelmében ugyanis a 6 hétnél hosszabb idejű gyakorlat esetében a gazdálkodó szervezet a minimálbér legalább 15 %át köteles kifizetni. Ez azt jelenti, hogy bár a hallgató az egyetemmel marad hallgatói jogviszonyban, vele az iskolának hallgatói munkaszerződést kell kötnie és hallgatói munkadíját fizetnie. Ennek fedezetére a költségvetésnek garanciát kell vállalnia.

2.) A tanárjelöltnek az iskola nevelőtestületében betöltött szerepe, jogai, kötelezettségei. Például: Az általa megtartott órák az ő neve mellett szerepelnek-e a tantárgyfelosztásban, (javaslatunk szerint igen), ő tervezi-e meg a félév munkáját (tanmenet-írás: javaslatunk szerint igen, a mentortanár közreműködésével és jóváhagyásával), egyedül tartja-e meg az órákat, vagy azokon mindig részt vesz a mentora (javaslatunk szerint önállóan, de heti legalább egy óráját és más foglalkozását a mentora

köteles látogatni), önállóan értékeli-e a tanulók munkáját a félév során és a félév végén (javaslatunk szerint igen), köteles-e fogadóórát tartani, stb.

Amennyiben a mi fenti javaslatunk megy át a gyakorlatba, egy-egy iskola nem lesz képes egy-kettőnél több gyakorlatnak helyt adni, hiszen a második félévben a volt tanárjelölt óráiról magának kell gondoskodnia, ami közepes méretű iskola esetében is nehezen megoldható feladat.

Mivel egy hallgatónak egy mentortanárra lesz, akinek történetesen nem egyezik meg a két szaktárgya a hallgatóéval, elképzelhetetlen és megoldhatatlan, hogy a hallgató a mentortanár óráinak egy részét lássa el féléven keresztül.

2.) A 2.) pontban felsoroltak érintik a mentor munkakörét is, amelyet szintén szabályozni szükséges a fentieket figyelembe véve.

3.) A gyakorlatra küldés és az iskola részéről a fogadás szabályait is elő kell írni, hogy az iskola a tanévet meg tudja tervezni. Például hogy köteles-e az adott iskola minden évben (félévben) gyakorlathoz fogadni vagy sem. Az időpontoknak is nagy szerepük van. Jogi garancia szükséges ahhoz, hogy az iskolák érdeklteté váljanak a gyakorlat vezetésében.

4.) Nemcsak jogi, hanem pénzügyi garanciák is szükségesek. Egészen más (több és minőségi) szakmai feladatok várhatóak el a jól megfizetett mentortanártól és a nemcsak erkölcsileg, de anyagilag is érdeklteté tett iskolától, mint abban az esetben, ha fillérekért vagy szívességi alapon várja el a rendszer a feladatok ellátását.

5.) Jogi szabályozás szükséges a féléves egyéni gyakorlat és a már létező gyakornoki státus közötti különbségtételre. Javaslatunk értelmében a féléves gyakorlat általánossá válása után a gyakornoki idő szükségtelen. Inkább a féléves gyakorlat egyévesre történő kiterjesztését tartjuk jó megoldásnak, tekintve, hogy a február elején megszerzett diploma sehogyan sem illeszkedik a tanév rendjéhez.

6.) A tanárképzés egységessége érdekében az egyetemek gyakorlattal kapcsolatos feladatait is célszerű volna szabályozni.

7.) Ki kell adni a mentorképzés képesítési követelményeit.

IV. Zárszó

A tanárképzés átalakulása jó apropó lehetne az oktatásirányítás számára a teljes pedagóguspolitika újragondolására és a pedagógustársadalom rangjának helyreállítására. Ezt a régóta halogatott sürgető feladatot végre el kellene végezni. A dolog persze nem oldható meg jelentős többlet források mellérendelése nélkül. Az új pedagóguspolitika első meghatározó eleme kell hogy legyen a tanárképzés megváltozott rendszerének, a gyakorlatoknak a megfelelő kezelése. A tennivalókat a fent leírtak miatt sürgetőnek tartjuk.

Piliscsaba, 2009. május 12.

Hoffmann Rózsa
intézetvezető egyetemi docens